

VII. OBSAH A PREDMET OBČIANSKOPRÁVNÝCH VZŤAHOV

A. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Obsah občianskoprávných vzťahov

Obsah občianskoprávných vzťahov tvoria **subjektívne práva** a **subjektívne povinnosti**, ktoré sú *párovými pojmami*, to znamená, že subjektívnemu právu na jednej strane zodpovedá subjektívna povinnosť na strane druhej.

Zjednodušene môžeme povedať, že pod **subjektívnym právom** rozumieme právom zaručenú *mieru možného správania* konkrétneho subjektu, kým pod **subjektívnou povinnosťou** rozumieme objektívnym právom ustanovenú *mieru nutného správania* určitého subjektu.

S pojmom „subjektívne právo“ súvisí pojem „**nárok**“. Je ním oprávnenie použiť prostriedky určené právnymi predpismi *na vynútenie subjektívneho práva* súdom, správnym orgánom či vlastným úkonom.

Subjektívne práva triedime podľa rôznych kritérií, najmä na:

- absolútne práva** – pôsobia *erga omnes* (voči všetkým), ich nositeľom je vždy konkrétny (určitý) subjekt, ktorý vystupuje voči neurčitému počtu subjektov, ktoré sú povinné toto právo rešpektovať (napr. vlastnícke právo a ostatné vecné práva),
- relatívne práva** – pôsobia len medzi subjektmi, ktorých sa právny vzťah dotýka (*inter partes*), na jednej aj na druhej strane vystupuje vždy konkrétny subjekt (napr. záväzkové práva).

Subjektívne práva možno triediť aj podľa toho, **z akého druhu právneho vzťahu vznikajú** (vecné práva, záväzkové práva a pod.).

Obsahom občianskoprávných vzťahov môžu byť aj **práva k tzv. nehmotným statkom** - sú nimi **osobné práva všeobecnej povahy** (osobnostné práva) a **osobné práva osobitnej povahy** (práva duševného vlastníctva).

Subjektívne práva a povinnosti *vznikajú, menia sa a zanikajú* na základe určitého právneho dôvodu; je ním:

- zákon** alebo
- právna skutočnosť**, ktorá je obsiahnutá v hypotéze právnej normy.

Ak je právnym dôvodom **zákon**, k vzniku, zmene alebo zániku subjektívnych práv a povinností dochádza buď *účinnosťou* právnej normy, alebo *okamihom, keď nastane skutočnosť predpokladaná právnou normou*.

Medzi právne skutočnosti, ktoré spôsobujú **vznik, zmenu alebo zánik subjektívnych práv a povinností** patria:

- úkony (právne alebo protiprávne),
- konštitutívne rozhodnutia súdov alebo iných správnych orgánov,
- právne udalosti (narodenie, smrť a pod.),
- protiprávne stavy (napr. neoprávnená držba),
- prípadne iné skutočnosti (napr. vznik práva nálezcu na nálezné podľa § 135 ods. 2 OZ).

Predmet občianskoprávných vzťahov

Teória občianskeho práva rozlišuje predmet občianskoprávných vzťahov na:

- priamy predmet**, t. j. ľudské správanie, ktorým sa realizujú subjektívne práva a povinnosti,
- nepriamy predmet**, t. j. to, čoho sa ľudské správanie týka, na čo sa viaže.

Z dikcie § 118 ods. 1 OZ vyplýva, že (nepriamym) predmetom občianskoprávných vzťahov sú **veci**, a ak to ich povaha pripúšťa, aj **práva** alebo **iné majetkové hodnoty**. Nepriamym predmetom občianskoprávných vzťahov sú zároveň **výsledky tvorivej duševnej činnosti** a **hodnoty ľudskej osobnosti**.

Osobitným predmetom občianskoprávných vzťahov sú **byty** a **nebytové priestory** (§ 118 ods. 2 OZ). Špecifickým predmetom občianskoprávných vzťahov je aj **zvierá**.

Vec

Pojem „vec“ nie je definovaná, právna teória rozumie pod vecami **hmotné veci** (*res corporales*), prípadne **prírodné sily** za predpokladu, že sú *ovládateľné a slúžia potrebe ľudí*.

Pojem „vec“ v právnom význame určujú dve vlastnosti - **užitočnosť** (schopnosť veci prinášať úžitok, najmä hospodársky, prípadne estetický a pod.) a **ovládateľnosť** (možnosť ovládať ich človekom, jeho schopnosťou či „mocou“).

Niektoré veci síce spĺňajú všeobecné vlastnosti **veci**, t. j. sú užitočné aj ovládateľné, napriek tomu sú vzhľadom na svoju osobitosť **vylúčené z bežnej občianskoprávnej dispozície** („*res extra commercium*“), napríklad zbrane, strelivo, drogy, časti ľudského tela a pod.

Triedenie vecí

Veci v právnom zmysle rozlišujeme podľa viacerých kritérií.

Občiansky zákonník priamo uvádza (§ 119 ods. 1) iba delenie vecí na:

- a) **hnuteľné** a
- b) **nehnuteľné**.

Definované sú iba **nehnuteľnosti** – sú nimi pozemky a stavby spojené so zemou pevným základom (§ 119 ods. 2). Za **hnuteľné veci** sa teda logicky považujú **všetky ostatné veci**, t. j. také, ktoré nie sú nehnuteľnosťami.

Pozemky sú individualizované časti zemského povrchu, bez ohľadu na svoj druh (druhy pozemkov určuje katastrálny zákon).

Stavby sú nehnuteľnosťami len v prípade, ak sú spojené so zemou pevným základom. Podrobnejšiu úpravu pojmu „stavba“ Občiansky zákonník neobsahuje. Na tieto účely sa preto podporne využívajú osobitné právne predpisy, najmä zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Právna tória delí veci aj podľa nasledujúcich kritérií:

- a) veci určené **jednotlivo**/individuálne alebo **druhovo/genericky** (toto delenie má význam iba pri hnuteľných veciach, keďže nehnuteľnosť sa vždy považuje za individuálne určenú vec),
- b) **spotrebitel'né veci** a **nepotrebitel'né veci** (podľa toho, či sa po tom, ako poskytnú úžitok, spotrebujú, teda zaniknú),
- c) **zastupitel'né veci** (možno nahradiť vecou toho istého druhu a toho istého množstva) a **nezastupitel'né veci** (nemožno nahradiť nijakou inou vecou, ktorá by jej úplne zodpovedala svojím druhom a množstvom),
- d) **delitel'né veci** a **nedelitel'né veci** - v závislosti od toho, či sa dá vec rozdeliť bez toho, aby sa rozdelenie dotklo jej hospodárskeho určenia, t. j. či sa vec rozdelením neznehodnotí,
- e) **ocenitel'né veci** alebo **neocenitel'né veci** (napr. písomnosti osobnej povahy), podľa toho, či sa dajú oceniť v peniazoch,
- f) **jednoduché veci** (napr. drevená vareška) alebo **zložené veci** (napr. automobil pozostávajúci z viacerých komponentov),
- g) **výrobné prostriedky** a **spotrebné predmety** (podľa ich economickej povahy).

Ak **viac hmotných vecí** tvorí **jediný predmet** občianskoprávnych vzťahov, s ktorým sa nakladá ako s jedným celkom (napr. pár topánok, príbor a pod.), hovoríme o **hromadných veciach** (*universitas rerum*).

Hlavná vec a príslušenstvo vecí

Príslušenstvom vecí sú veci, ktoré **patria vlastníkovi hlavnej veci**, a sú **ním určené na to, aby sa s hlavnou vecou trvale užívali** (§ 121 ods. 1 OZ). Hlavná vec môže byť len jedna, kým **príslušenstvo** môže tvoriť viac vedľajších vecí (napr. príslušenstvom motorového vozidla je výstražný trojuholník, náhradné koleso, kľúče, lekárnica a pod.).

Príslušenstvom bytu sú vedľajšie miestnosti a priestory určené na to, aby sa s bytom užívali (§ 121 ods. 2 OZ).

Súčasťou vecí je všetko, čo k hlavnej veci podľa jej povahy fyzicky a funkčne patrí a nemôže byť oddelené bez toho, aby sa hlavná vec neznehodnotila (§ 120 OZ). Za **znehodnotenie vecí** sa považuje jej funkčná, estetická či iná ujma. Súčasť vecí **nie je samostatnou vecou** v právnom zmysle, a preto nemôže byť ani samostatným predmetom občianskoprávnych vzťahov. Právny režim hlavnej veci sa preto vzťahuje aj na všetky jej súčasti. Súčasť vecí sa môže stať samostatnou vecou až po oddelení od hlavnej veci (napr. z havarovaného motorového vozidla sa oddelí nepoškodené spätné zrkadlo).

Podľa súčasnej právnej úpravy **stavba nie je súčasťou pozemku** (*superficies solo non cedit*).

Práva a iné majetkové hodnoty

Práva sú spôsobilé byť predmetom občianskoprávnych vzťahov len vtedy, **ak to pripúšťa ich povaha** (§ 118 ods. 1 OZ). Takýmito právami sú predovšetkým **subjektívne práva majetkovej povahy**, ktoré veriteľa oprávňujú žiadať určité plnenie od svojho dlžníka, vďaka čomu s nimi možno nakladať (napr. postúpenie pohľadávky podľa § 524 a nasl. OZ).

Majetkové práva sú odvodené od pojmu „majetok“, ktorý však nemá legálnu definíciu. V **širšom zmysle** sa ním rozumie komplex kladných a záporných majetkových hodnôt (t. j. **aktív aj pasív**), ktoré patria určitej osobe. V **užšom zmysle** sa majetkom rozumie **iba súhrn aktívnych majetkových položiek**, kým súhrn aktívnych a zároveň pasívnych majetkových hodnôt tvorí **imanie**.

Predmetom občianskoprávneho vzťahu môžu byť aj **subjektívne povinnosti**, najmä dlhy (príkladom nakladania s dlhmi je prevzatie dlhu podľa § 531 a nasl. OZ).

Predmetom občianskeho práva môžu byť aj určité **imateriálne hodnoty** (nehmotné statky), ktoré zaraďujeme medzi tzv. **osobné práva**. Sú nimi **osobné práva všeobecnej povahy** nazývané aj ako osobnostné práva (najmä právo na život, zdravie, česť, dôstojnosť a pod.) a **osobné práva osobitnej povahy** nazývané aj ako osobnomajetkové práva či práva duševného a priemyselného vlastníctva (autorské právo a pod.).

Majetkovými hodnotami, ktoré súvisia s existenciou majetku, sa rozumejú také predmety občianskoprávných vzťahov, ktoré *nie sú ani vecami*, pretože nemajú majetkovú podstatu, *ani právami*, pretože tento pojem presahujú. Patria sem napríklad **spoluvlastnícke podiely**, **podieľ v obchodných spoločnostiach**, **členské podiely v družstve** a pod.

Predmetom práv a povinností sú aj **cenné papiere**, ktorých právnu úpravu obsahuje zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov.

Byty a nebytové priestory

Byty a nebytové priestory tvoria **samostatný predmet občianskoprávných vzťahov** (§ 118 ods. 2 OZ), majú však špecifickú právnu povahu.

Na jednej strane sa na ne hľadí ako na **časť inej nehnuteľnosti** – stavby (najčastejšie bytového domu), na druhej strane však môžu byť **samostatným predmetom občianskoprávných vzťahov**, vďaka čomu s nimi možno disponovať (prenajať, scudziť, zaťažiť právom tretej osoby a pod.).

Byt či **nebytový priestor** má svojou povahou **najbližšie k nehnuteľnej veci**, aj keď definícia nehnuteľnej veci podľa § 119 ods. 2 to neustanovuje (byt nie je samostatnou „stavbou spojenou so zemou pevným základom“). Vo všeobecnosti však platí, že právne vzťahy k bytom a nebytovým priestorom sa v zásade spravujú ustanoveniami o nehnuteľnostiach (základným predpisom, ktorý upravuje vlastníctvo bytov a nebytových priestorov je zákon č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov v znení neskorších predpisov).

Zviera

V slovenskom právnom poriadku sa od 1. septembra 2018 zviera **prestalo považovať za vec** v právnom zmysle (tzv. *dereifikácia zvierat*). Stalo sa tak účinnosťou novely Občianskeho zákonníka uskutočnenej zákonom č. 184/2018 Z. z., ktorý zároveň zmenil zákon č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti. O zmene tohto prístupu sa rokovalo dlhodobo. Nová právna úprava pristupuje k zvieratú ako k „živému tvorú“ (cítiacemu tvorú), ktorý je schopný vnímať vlastnými zmyslami a v občianskoprávných vzťahoch má osobitné postavenie. Na živé zviera sa vo všeobecnosti vzťahujú ustanovenia o hnutelných veciach; to však neplatí, ak to odporuje povahe živého zvierata ako živého tvora (§ 119 ods. 3 OZ).

Novou právnou úpravou sme sa začlenili medzi moderné krajiny, ktoré pri prístupe k zvieratám sledujú najmä etiku ochrany zvierat, ekologické hľadiská a celkovú zmenu vzťahu človeka k prírode.

B. TEORETICKÉ OTÁZKY

1. Čo tvorí obsah občianskoprávných vzťahov?
2. Čo znamená, že subjektívne práva a subjektívne povinnosti sú párovými pojmami?
3. Čo rozumieme pod subjektívnym právom?
4. Čo rozumieme pod subjektívnou povinnosťou?
5. Vysvetlite pojem „nárok“.
6. Ako možno rozlíšiť subjektívne práva?
7. Vysvetlite podstatu absolútnych práv.
8. Vysvetlite podstatu relatívnych práv.
9. Čo okrem subjektívnych práv a subjektívnych povinností tvorí obsah občianskoprávných vzťahov?
10. Z čoho vznikajú, menia sa a zanikajú subjektívne práva a subjektívne povinnosti?
11. Kedy vznikajú, menia sa alebo zanikajú subjektívne práva a subjektívne povinnosti, ak je právnym dôvodom ich vzniku, zmeny alebo zániku sám zákon?
12. Čo okrem zákona patrí medzi právne skutočnosti, ktoré spôsobujú vznik, zmenu alebo zánik subjektívnych práv a povinností?
13. Ako rozlišuje teória predmet občianskoprávných vzťahov?
14. Čo je priamym predmetom občianskoprávných vzťahov?
15. Čo je nepriamym predmetom občianskoprávných vzťahov?
16. Čo považuje za predmet občianskoprávných vzťahov Občiansky zákonník?
17. Čo okrem dikcie § 118 ods. 1 OZ tvorí predmet občianskoprávných vzťahov?

18. Vymedzte pojem „vec“ v právnom zmysle.
19. Aké vlastnosti určujú vec v právnom zmysle a čo tieto vlastnosti znamenajú?
20. Čo sú „*res extra commercium*“? Uveďte príklady.
21. Ako rozlišuje veci Občiansky zákonník a ktorú kategóriu veci Občiansky zákonník definuje?
22. Aká je definícia nehnuteľnej veci?
23. Vymedzte hnutelnú vec.
24. Čo sú pozemky?
25. Aký právny predpis určuje druhy pozemkov?
26. Ktoré predpisy vymedzujú pojem „stavba“?
27. Podľa akých ďalších kritérií rozlišuje „veci“ právna teória?
28. Čo je to „hromadná vec“?
29. Čo je príslušenstvom veci?
30. Čo je príslušenstvom bytu?
31. Čo tvorí súčasť veci?
32. Môže sa stať súčasťou veci samostatnou vecou?
33. Rozlíšte v právnej rovine príslušenstvo veci od súčasti veci.
34. Vysvetlite zásadu „*superficies solo cedit*“ a uveďte, ako sa k nej stavia platné slovenské právo.
35. Kedy tvorí predmet občianskoprávných vzťahov „*právo*“? Uveďte príklady.
36. Čo je majetok?
37. Čo je imanie?
38. Vysvetlite pojem „imateriálne hodnoty“.
39. Vysvetlite podstatu pojmu „majetkové hodnoty, ktoré môžu tvoriť predmet občianskoprávných vzťahov“ a uveďte na ne príklady.
40. V čom spočíva osobitná právna povaha bytov a nebytových priestorov?
41. Akými predpismi sa spravuje režim bytov a nebytových priestorov?
42. Vysvetlite prístup slovenského práva k zvieratám.
43. Čo znamená „*dereifikácia zvierat*“?

C. PRAKTICKÉ PRÍKLADY

1. Popíšte nasledujúci predmet občianskoprávných vzťahov:
 - a) motorové vozidlo,
 - b) kilo hladkej múky,
 - c) peniaze,
 - d) koleso motorového vozidla,
 - e) prívesný vozík k motorovému vozidlu,
 - f) lyžiarska prilba,
 - g) lyžiarky,
 - h) rodinný dom postavený na pozemku,
 - i) unimobunka umiestnená na pozemku,
 - j) mobilný dom umiestnený na pozemku,
 - k) byt v bytovom dome,
 - l) kúpeľňa s WC nachádzajúca sa v byte,
 - m) pivnica patriaca k bytu, nachádzajúca sa v suteréne bytového domu,
 - n) vlasy,
 - o) oblička,
 - p) pohľadávka banky z úverovej zmluvy,
 - q) počítačový program,
 - r) obchodný podiel,
 - s) mačka domáca.
2. Predávate chatu s pozemkom. Popíšte ju v zmluve tak, aby mohol príslušný katastrálny odbor povoliť vklad vlastníckeho práva k prevádzaným nehnuteľnostiam do katastra nehnuteľností (použite katastrálny zákon).